

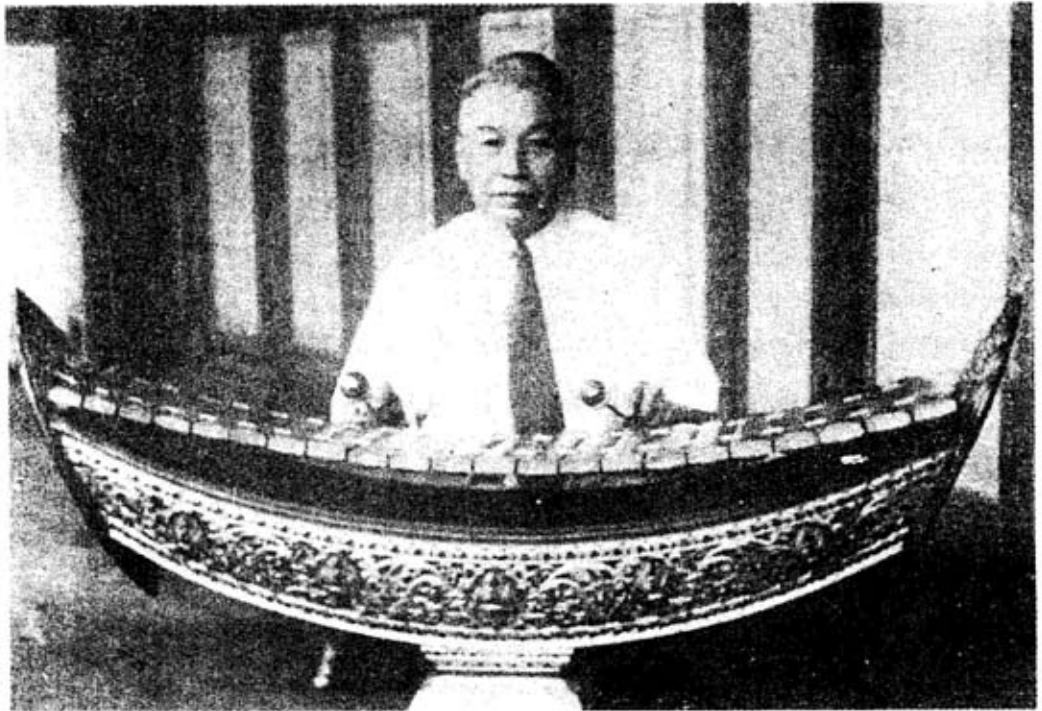
หลวงประดิษฐไพเราะ

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในวงการศึกษาดนตรีไทย ท่านเกิดเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2424 ที่ตำบลดาวดึงส์ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นบุตรคนสุดท้ายของนายสิน และนางยิ้ม ศิลปบรรเลง ชื่อเดิม “ศร ศิลปบรรเลง”

การศึกษา

เด็กชายศร ได้เรียนวิชาทางดนตรีไทยกับบิดา ตั้งแต่เยาว์วัย สามารถตีฆ้องวงได้ตั้งแต่อายุ 4 ขวบ หลังจากนั้นก็ได้เรียนต่อมาเรื่อยๆ จนสามารถออก

ประชันวงได้ จนเป็นที่เลื่องลือกันในหมู่นักดนตรีว่า “บุตรของครูสินมีฝีมือระนาดเอกอยู่ในขั้นสูง” ต่อมาความได้ทราบถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช จึงมีรับสั่งให้เข้าเฝ้าได้บรรเลงแสดงฝีมือ เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชได้ทรงฟังแล้วทรงพอพระทัยเป็นอันมากจึงทรงขอตัวให้เข้ามาเป็นมหาดเล็กในพระองค์ และได้ศึกษากับครูแปลก ประสานศัพท์ ซึ่งภายหลังได้เป็นพระยาประสานดุริยศัพท์

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

(พ.ศ. 2424 - 2497)

ประวัติการทำงาน

การทำงานครั้งแรกนายศรี ศิลปบรรเลงได้เป็นมหาดเล็กในพระองค์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็น “จางวาง” คือจางวางศรี ศิลปบรรเลง หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “หลวงประดิษฐไพเราะ” ซึ่งเป็นราชทินนามที่เหมาะสมอย่างยิ่งเพราะท่านเป็นนักประดิษฐ์เพลงที่ไพเราะจริงๆ ท่านได้รับราชการในตำแหน่งปลัดกรมพิพาทย์หลวงในกระทรวงวัง

นอกจากนี้ท่านเป็นผู้นำอังกะลุงเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย เมื่อครั้งตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เสด็จประพาสชาวใน พ.ศ. 2451 โดยนำมาดัดแปลงใหม่เป็นแบบของไทยในปัจจุบันและได้แต่งเพลงสำหรับบรรเลงด้วยอังกะลุงคือ เพลง “ชะวา” และ “บุเซ็นซ็อค” ในวงการดนตรีไทย หลวงประดิษฐไพเราะ ได้แต่งเพลงไว้มากมาย อาทิ เพลงเขมรเลียนนคร กระแตไต่ไม้สามชั้น เขมรเถา เขมรปากท่อเถา เขมรพวงเถา เขมรโพธิ์สัตว์เถา แยกขาวเถา แยกสาหร่ายเถา จีนนำเสด็จสามชั้น จีนลั่นถันเถา นกเขาชะแมร์เถา นางเขื่องสามชั้น ปฐมดุสิตสามชั้น ประชุมเทวราชสามชั้น พม่าเห่เถา พร้าหมณ์คืดน้ำเต้าเถา ลาวเสียงเทียนเถา สมิงทองเถา สาริกาเขมรเถา สาวสอดแหวนสามชั้น แสนคำนึ่งเถา ไล่พระจันทร์เถา อะแซห่วนก็เถา ไล่ลาวเถา ฯลฯ นอกจากนี้ท่านยังได้ประดิษฐ์เพลงเถาขึ้นเป็นประเภทเพลงพิเศษมีสี่ชั้นได้แก่ เพลงพร้าหมณ์คืดน้ำเต้าสี่ชั้นเถา เพลงเขมรไพรโยคสี่ชั้นเถา เป็นต้น ในทางพิพาทย์ท่านเป็นต้นตำรับการเดี่ยวระนาดเอก 2 รางด้วย

ราชการพิเศษ

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2472 หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไปยังประเทศกัมพูชาได้ไปแสดงดนตรีไทยร่วมกับวงพิพาทย์เขมร พระเจ้ามณีนวศักรัตริย์เขมรทรงพอพระราชหฤทัยมาก ได้ขอพระราชทานพระบรมราชา-

อนุญาตให้หลวงประดิษฐไพเราะอยู่ช่วยสอนเพลงไทยให้แก่ครูดนตรีในราชสำนักเขมร ในโอกาสนี้หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ศึกษาเพลงเขมรมาหลายเพลงอาทิ นกเขาชะแมร์ ศรีโสภณ ซองซาประทับ เครอว วังโก เลียด ประสักเหนื่อ และประสักได้ เป็นต้น ท่านได้กลับมาประเทศไทยในต้นปี พ.ศ. 2473

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

หลวงประดิษฐไพเราะ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทยและเหรียญราชรุจิ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาและเข็มศิลปวิทยา

ชีวิตครอบครัว

หลวงประดิษฐไพเราะ มีภรรยาคนแรกคือ นางโชติ (หุราพันธ์) ศิลปบรรเลง และคนที่สองคือ นางพู่ (หุราพันธ์) ศิลปบรรเลง ท่านมีบุตรและธิดากับนางโชติ 7 คน คือ

1. เด็กหญิงสร้อยไข่มุกด์ ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
2. เด็กหญิงศุภรัตรา ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
3. คุณหญิงจัน ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
4. นางมหาเทพกษัตริสมุห (บรรเลง สาคริก)
5. เด็กชายศิลปสราวุธ ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
6. นายประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
7. นางชัชวาลย์ จันทรเรือง (ถึงแก่กรรม)

ท่านมีบุตรและธิดากับนางพู่ 4 คน คือ

1. นางกัลลิกา รุทรวณิช (ถึงแก่กรรม)
2. นายขวัญชัย ศิลปบรรเลง (ถึงแก่กรรม)
3. นาวาเอกพิเศษสมชาย ศิลปบรรเลง (ร.น.)
4. นายสนั่น ศิลปบรรเลง

ท่านดำเนินชีวิตคลุกคลีอยู่กับดนตรีไทยตลอดทั้งชีวิต ได้ทำคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติด้านการศึกษาดนตรีไทย มีลูกศิษย์ทางด้านดนตรีไทยทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่อีกหลายท่าน อาทิ

นายพิม นักระนาด นายเผือด นักระนาด นายโองการ กลีบจีน นายเชื้อ คนตรีรส (ศิลปินแห่งชาติ) นายประสิทธิ์ ดาวร (ศิลปินแห่งชาติ) นายบุญยง เกตุคง (ศิลปินแห่งชาติ) ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ นายสำรวย แก้วสว่าง นายเสนาะ หลวงสุนทร นายสุบิน จันทรแก้ว นายศิริ นักดนตรี นายน้ำว่า ร่มโพธิ์ทอง นายฉลาก โปธิสามตัน นายสมภพ ขำประเสริฐ นายหิรัญ กลั่นหอม นายกาหลง พึ่งทองคำ นายดุจเงิน ทองโต นายอุทัย แก้วละเอียด

นายสุพจน์ โดสง่า นายสงบศึก ธรรมวิหาร นายเผด็จ กองโชค เป็นต้น

บ้านปลายของชีวิต

หลวงประดิษฐไพเราะ ได้ทำงานด้านดนตรีไทย ทั้งชีวิตของท่านได้อุทิศให้กับงานด้านอนุรักษ์ส่งเสริม และเผยแพร่ดนตรีไทย ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2497 สิริรวมอายุได้ 72 ปี 7 เดือน 2 วัน

กาญจนา อินทรสุวานนท์

บรรณานุกรม

ณรงค์ชัย ปิฎกวิชัย. สารานุกรมเพลงไทย. เรือนแก้วการพิมพ์, มปป.

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). ที่ระลึก 80 ปี คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง. โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร พ.ศ. 2529.

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). "ศรทอง," ประชุมผลงานเพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ บัวหลวงการพิมพ์, 2525.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. 100 ปี หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ปรมจารย์ดนตรีไทย. กระทรวงศึกษาธิการ, 2524.